

Krzysztof Kietliński

Sprawozdanie z konferencji naukowej "Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w obliczu regionalizacji i globalizacji"

Studia Theologica Varsaviensia 44/1, 225-231

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. KRZYSZTOF KIETLIŃSKI

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ „NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNE A WZROST GOSPODARCZY W OBLICZU REGIONALIZACJI I GLOBALIZACJI”

Konferencję zorganizował Wydział Ekonomii (Katedra Teorii Ekonomii) Uniwersytetu Rzeszowskiego w dniach 22-23 września 2005 r. Była to z kolei czwarta, międzynarodowa Konferencja naukowa z cyklu „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” odbywająca się na tymże Uniwersytecie. Pragnieniem organizatorów Konferencji było, aby miała ona charakter interdyscyplinarny, stąd zaproszono wybranych ekonomistów, socjologów, prawników, filozofów, psychologów, politologów, teologów; przedstawiciele tych dyscyplin naukowych, które badają problematykę nierówności społecznych, wzrostu gospodarczego, regionalizacji i globalizacji.

Konferencja trwała dwa dni. Tematami przewodnimi pierwszego dnia były:

- *Globalizacja i regionalizacja z perspektywy teoretycznej i aksjologicznej,*
- *Globalizacja i regionalizacja – ujęcie empiryczne.*

W drugim dniu omówiono zagadnienia:

- *Bezpieczeństwo ekonomiczne i nierówności społeczne w wymiarze lokalnym i globalnym,*
- *Kapitał ludzki, edukacja, innowacyjność i technologie jako determinanty wzrostu i ograniczenia nierówności.*

Należy podkreślić aktualność podjętej tematyki w dobie przekształceń ustrojowych po roku 1989 w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, a także przyjęcia krajów tej części Europy do Wspólnoty Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Niewątpliwie okres transformacji przyniósł społeczne korzyści w postaci rozwoju ekonomicznego poszczególnych państw, ale także zrodził nowe problemy, jak wzrastające bezrobocie, ubóstwo, czy powstawanie nierówności społecznych na niespotykaną dotąd skalę.

Uważa się, że na rozwój gospodarczy czy niedorozwój państw tej części Europy, mają wpływ zarówno postępująca globalizacja, jak i regionalizacja. Jednak mimo zachodzących zmian ciągle wyraźna jest przepaść rozwojowa, dzieląca nowe od starych krajów Unii. Co więcej, przypuszcza się, że w samej Unii Europejskiej po

przyjęciu nowych państw porzucono dawne założenia, a nie uzgodniono nowych. Np. prace tzw. Komitetu Delorsa, stawiające sobie za cel stworzenie jednolitego rynku Unii Europejskiej wydają się być przynajmniej w znacznej części zaniechane¹. Stąd rodzi się pytanie na ile też idea integracji o wielu prędkościach (multi speed integration, intégration à plusieurs vitesses) sprowadzająca się do tego, że poszczególne kraje członkowskie Unii Europejskiej zmierzają do wspólnie wytyczonych celów w zróżnicowanym tempie, uzależnionym od swej woli i możliwości zachowuje dzisiaj swoją ważność?

Konferencja w Rzeszowie podjęła te nowe wyzwania w celu określenia bardziej zrównoważonego rozwoju rozszerzonej wspólnoty europejskiej. Debatowano nad kwestią podjęcia takich działań, aby zjawisko konwergencji, czyli procesu ograniczania nierówności ekonomicznych pomiędzy krajami i regionami objęło również kraje niedawno przyjęte do Unii Europejskiej? Jak napisali organizatorzy Konferencji: (...) *upowszechniają się strategie oparte na pomnażaniu korzyści indywidualnych, odwołujące się jedynie do kryteriów ekonomiczności. Ich rezultatem jest niestabilny i zdzywersyfikowany przestrzennie wzrost gospodarczy. Rodzi się w związku z tym pytanie o instytucjonalne ramy rozwoju kultury indywidualistycznej, wymuszające respektowanie odpowiedzialności za dobro wspólne, środowisko i sprawiedliwe nierówności, bez których niemożliwy jest wzrost trwale zrównoważony i odrabianie dystansu rozwojowego*².

Przewodniczył obradom plenarnym, a także czuwał nad przebiegiem Konferencji prof. dr hab. Michał Gabriel Woźniak. Symposium Rzeszowskiemu patronował jeden z najwybitniejszych polskich ekonomistów – Michał Kalecki. Dlatego już na początku Konferencji prof. dr hab. Edward Łukawer przypomniał jego postać w prelekcji: *W nawiązaniu do Michała Kaleckiego*, oceniając realia współczesnej gospodarki polskiej w perspektywie jego koncepcji ekonomicznej.

¹ Wymieniano wtedy cztery elementy niezbędne do prawidłowego rozwoju krajów Unii Europejskiej:

- wolne przemieszczanie się kapitałów, towarów, usług i siły roboczej na terenie UE;
- popieranie wolnej konkurencji w ramach UE;
- przeciwdziałanie nierównościom społeczno-gospodarczym krajów UE poprzez realizację wspólnej polityki;
- zachowanie ustaleń w odniesieniu do nieprzekraczania deficytu budżetowego i reguł antyinflacyjnych.

Raport Komitetu Delorsa (od nazwiska przewodniczącego Komisji Wspólnot Europejskich Jacquesa Delorsa), skupiającego gubernatorów banków centralnych krajów Wspólnoty oraz niezależnych ekspertów. Komitet ten został powołany decyzją Rady Europejskiej obradującej w Hanowerze 27 i 28 czerwca 1988 r. Prace zostały opublikowane w kwietniu 1989 r. Rada powierzyła Komitetowi zadanie opracowania konkretnych działań prowadzących do stopniowej realizacji w ramach Wspólnoty unii gospodarczej i walutowej.

² Określenie celu Konferencji, s. 2.

W czasie obrad plenarnych wyodrębniły się dwie grupy tematyczne dotyczące:

1. przesłanek aksjologicznych, których respektowanie wydaje się być niezbędne w prawidłowo funkcjonującej gospodarce; omówione w następujących referatach:

– ks. prof. dr hab. Franciszek Mazurek, *Podstawowa norma moralności i normy moralne jako reguły w dziedzinie gospodarczej*;

– prof. dr hab. Mieczysław Dobija, *Międzynarodowe porównania wartości*;

– ks. dr Krzysztof Kietliński, *Religijne determinanty działalności gospodarczej w perspektywie czterech wielkich religii: judaizmu, buddyzmu, chrześcijaństwa i islamu*;

– dr Ewa Cierniak-Szóstak, *Mentalność ekonomiczna jako czynnik prorozwojowy*;

– dr ing. Maria Gabrysowa, *Rola wykładowcy w kształtowaniu postaw prospołecznych*.

2. dylematów nowych państw zjednoczonej Europy:

– prof. dr hab. Marianna Księżyk, *Nowe doświadczenia krajów gospodarki rynkowej w zakresie ograniczania nierównowagi na rynku pracy*;

– prof. dr hab. Jerzy Kociszewski, *Mobilność siły roboczej w Polsce w procesie transformacji w układzie przestrzennym*;

– prof. dr hab. Kazimierz Fiedorowicz, *Cechy przestrzeni a wzrost gospodarczy*;

– prof. Viktor Chuzhikov, *The territorial asymmetric in Europe: modelling for Ukraine*;

– prof. dr hab. Anna Karwińska, *Perspektywy zmniejszania nierówności szans rozwojowych społeczności lokalnych w Polsce*;

– dr Iryna Yeleyko, *Wpływ transformacji gospodarczej na poziom bezrobocia na przykładzie krajów postsocjalistycznych*;

– prof. dr hab. Zofia Chyra-Rolicz, *Polska spółdzielczość wobec problemów globalizacji*;

– prof. dr hab. Mirosław Gorczyca, *Koszty, wydatki i zaległości w opłatach za mieszkanie polskich gospodarstw domowych*.

Dopełnieniem obrad plenarnych były spotkania w IV sekcjach roboczych, w których zaprezentowano uwarunkowania gospodarki krajów Europy Środkowo-wschodniej w perspektywie globalizmu i regionalizacji ze szczególnym zwróceniem uwagi na podstawowe wartości (sekcje I i II). Następnie debatowano nad związkami występujących nierówności społecznych w wybranych krajach w odniesieniu do bezpieczeństwa ekonomicznego w wymiarze lokalnym i globalnym (sekcja III). W czasie ostatniej sekcji (IV) dyskutowano nad takimi kwestiami, jak: kapitał ludzki, edukacja, innowacyjność i technologie, których wdrożenie winno przyczynić się do wzrostu gospodarczego nowych krajów Unii Europejskiej, a przynajmniej do ograniczania nierówności.

W omawianych referatach wiele miejsca poświęcono społecznym skutkom zachodzących przekształceń ustrojowych w krajach postsocjalistycznych. Jak zauważył dr Marek Smoleń: *okres transformacji ustrojowej przyniósł ze sobą wiele zmian, zarówno w życiu całego społeczeństwa, społeczności lokalnych jak i poszczególnych rodzin, wpływając w zasadniczy sposób na warunki ich rozwoju (...) rzeczywistość społeczna ostatnich lat pokazała wyraźnie, jak wiele barier i zagrożeń przyniósł ze sobą ten okres*³. Słusznie stwierdziła też jedna z prelegentek, że (...) *nowoczesne technologie informacyjne jak i rozwój społeczeństwa konsumpcyjnego łączy i zacieśnia więzi między ludźmi, przedsiębiorstwami, metropoliami i zasobami, ale tylko o ile powiązania te są w stanie wykreować nową wartość rynkową. Działanie takiego mechanizmu rynkowego niesie z sobą ryzyko zwiększania rozwarstwienia społecznego: odseparowania elit aktywnie włączonych w globalny obieg informacji, rozrywki i kapitału od reszty społeczeństwa nie włączonej do tej sieci*⁴.

Według uczestników Konferencji jednym z najbardziej istotnych wyzwań dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej stał się problem bezrobocia. Wiadomo, że praca winna służyć nie tyle pomnażaniu bogactwa w świecie, ale na pierwszym miejscu winna stawiać na wszechstronny rozwój ludzkości. Toteż *obecnie dla skutecznej walki z bezrobociem nie wystarczy sam wzrost gospodarczy i obniżenie kosztów siły roboczej, ale konieczny będzie też nowy podział pracy. Wynikający z postępu technologicznego wzrost wydajności pracy powinien prowadzić do poprawy warunków życia ogółu społeczeństwa, a nie tylko wybranych elit*⁵. Jak stwierdzono w jednym z wystąpień, w przeciwdziałaniu bezrobocia ważną rolę ma do odegrania także państwo. *Do jej instrumentów zalicza się: realizowanie publicznych programów zatrudnienia, subsydiowanie zatrudnienia, udzielanie przedsiębiorcom pożyczek na tworzenie nowych miejsc pracy, prowadzenie szkoleń i przekwalifikowań pracowników oraz świadczenie usług pośrednictwa pracy*⁶. Natomiast zagadnieniem zmian na rynku pracy w krajach nowo przyjętych do Unii Europejskiej zajęła się dr Izabela Ostoj, która w świetle globalizacji wykazała nierównomierny wzrost ekonomiczny w poszczególnych sektorach gospodarek danych krajów. W podsumowaniu stwierdziła, że: *jako istotne procesy będące wyrazem globalizacji w sferze produkcji, mające wpływ na rynki pracy nowych krajów członkowskich można wskazać wzrost zróżnicowania produkcji i pogłębienie specjalizacji wewnątrzgałęziowej*

³ M. Smoleń, *Spoleczne skutki procesów transformacji gospodarczej w wymiarze lokalnym*, referat wygłoszony na Konferencji.

⁴ A. Kułpa-Ogdowska, *Włączeni i wyłączeni z globalnej sieci. Spoleczne konsekwencje rozwoju nowoczesnych technologii i konsumeryzmu*, referat wygłoszony na Konferencji.

⁵ A. Kubiczek, *Nierówności na rynku pracy*, referat wygłoszony na Konferencji.

⁶ A. M. Rak, J. M. Rak, *Rola państwa w rozwiązywaniu problemów zatrudnienia i bezrobocia*, referat wygłoszony na Konferencji.

w różnych segmentach cenowych i jakościowych. (...) W nowych krajach członkowskich obserwowany jest na razie spadek liczby miejsc pracy wymagających niskich kwalifikacji, natomiast wzrost liczby miejsc pracy dla pracowników o wysokich kwalifikacjach występuje tylko w niektórych krajach. (...) Ponadto rośnie niepewność miejsc pracy⁷.

W krajach postsocjalistycznych rzeczywiście brakuje wykwalifikowanej i produktywnej siły roboczej niezbędnej do rozwoju gospodarczego. Mobilizacja kapitału ludzkiego winna iść w kierunku przyswajania programów edukacyjnych czy prowadzenia specjalnych szkoleń. Trzeba pilnie rozwijać i pozyskiwać kapitał ludzki, podnosząc kwalifikacje pracowników i zarządzających, zgodnie z potrzebami rynku. Tym dylematom poświęcono szczególną uwagę w ostatniej sesji Konferencji. Różnice w dostępie do najnowszych technologii, braki edukacyjne czy niedoceniające innowacyjności w krajach postsocjalistycznych są barierą ograniczającą wzrost gospodarczy. Jak stwierdził dr. Tadeusz Kowalewski: *kształcenie permanentne we współczesnym, nowoczesnym społeczeństwie staje się podstawowym warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego. (...) Nowe miejsca pracy w coraz większym stopniu wymagają wykształconych i potrafiących się kształcić pracowników*⁸. Z kolei prof. dr hab. Anna Karwińska, mówiąc o szansach rozwojowych Polski, wskazywała, że *wśród ważnych cech, układów terytorialnych, znaczących dla ich pozycji w skali kraju należy wymienić, między innymi następujące:*

- korzystne położenie
- rozwinięta infrastruktura komunikacyjna
- wysoki poziom informatyzacji
- korzystne warunki dla tworzenia i akceptowania innowacji
- sprawność zarządzania
- możliwości uzyskania wysokich standardów zaspokojenia potrzeb i jakości życia
- walory środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Autorka utrzymywała również, iż do tych wymienionych istotnych czynników ekonomicznych, służących rozwojowi, należy dołączyć czynniki ludzkie, takie jak:

- odkrywanie społeczności lokalnej jako podmiotu przemian przestrzenno-społecznych
- budowanie *społecznego kapitału*
- przemiana postaw i zachowań – przechodzenie od roli przedmiotowej do podmiotowej

⁷ I. Ostoj, *Rynki pracy nowych krajów członkowskich UE w warunkach globalizacji*, referat wygłoszony na Konferencji.

⁸ T. Kowalewski, *Szanse i zagrożenia kształcenia permanentnego w obliczu regionalizacji i globalizacji*, referat wygłoszony na Konferencji.

- przyjmowanie przez społeczność nastawień na współuczestniczenie
- kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego⁹.

W czasie Konferencji prelegenci, przedstawiając koncepcje ekonomiczne, wskazywali na rolę wartości etycznych nie tylko w przeciwdziałaniu nierównościom społecznym, ale także służących wzrostowi gospodarstwu. Według ks. prof. dr hab. F. J. Mazurka trzeba wyjaśnić, czy *obok zasady wolnej konkurencji jest miejsce na inne zasady w dziedzinie gospodarczej: centralną normę moralności i normy moralne jako zasady oraz ich podstawę. Poza tym czy można redukować człowieka do homo oeconomicus*¹⁰. Odpowiadając na tak postawione pytania Mazurek przypominał wypowiedź Jana Pawła II: *Ekonomia, która nie bierze pod uwagę wymiaru etycznego i nie stara się służyć dobru człowieka – każdego człowieka i całego człowieka – w istocie rzeczy nie zasługuje nawet na miano «ekonomii», pojmowanej jako rozumne i dobroczynne zarządzanie zasobami materialnymi*¹¹. Wydaje się, że jak zauważył ks. dr Krzysztof Kietliński: *wszędzie tam, gdzie zajmowano się wytwórczością, a także dokonywano wymiany handlowej, rodziła się konieczność wprowadzania pewnych zasad. Ludzie zadawali sobie odwieczne pytania dotyczące nie tylko tego, co należy produkować i jak sprawiedliwie dzielić zyski między uczestników produkcji i wymiany, ale również kwestii ekonomicznymi związanych z gospodarstwami domowymi, a także większymi grupami społecznymi. Z czasem próbowano znaleźć odpowiedź na pytanie, w jaki sposób aktywność gospodarcza wpływa na funkcjonowanie i rozwój społeczeństwa*¹².

Istnieje potrzeba solidarnej współpracy wszystkich ludzi w świecie, także w działalności gospodarczej, która winna być zharmonizowana z zasadami etycznymi. Problemy społeczno-gospodarcze w świecie globalnym należy postrzegać w szerokiej perspektywie rozwoju ludów i narodów. Jak zaznaczył wybitny znawca katolickiej nauki społecznej: *W latach dziewięćdziesiątych XX wieku i na początku XXI stulecia pojawiał się swoisty renesans czy wprost wołanie o przestrzeganie uniwersalnych norm moralnych w dziedzinie gospodarki globalnej. W tym wołaniu biorą udział filozofowie, etycy, teologowie, politolodzy, politycy, ekonomiści, przedstawiciele różnych religii, socjologowie, prawnicy, przedstawiciele nauk przyrodniczych – ekologia. (...) Celem działalności gospodarczej jest zaspokajanie potrzeb duchowych i materialnych wszystkich ludzi jednej rodziny ludzkiej. Naczelną normą moralności, także*

⁹ A. Karwińska, *Perspektywy zmniejszania nierówności szans rozwojowych społeczności lokalnych w Polsce*, referat wygłoszony na Konferencji.

¹⁰ F. J. Mazurek, *Miejsce fundamentalnej normy moralności i norm moralnych jako reguł w dziedzinie gospodarczej*, referat wygłoszony na Konferencji.

¹¹ *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju (01.01.2000)*, „Społeczeństwo”, 10 (2000), nr 16, s. 197.

¹² K. Kietliński, *Religijne determinanty działalności gospodarczej w perspektywie czterech wielkich religii: judaizmu, buddyzmu, chrześcijaństwa i islamu*, referat wygłoszony na Konferencji.

w dziedzinie gospodarczej, jest godność osoby ludzkiej, gdyż jest ona „*miraculum mundi*” (*Mirandola*); wszystkie rzeczy mają cenę, osoba zaś ma godność (*Kant*); na obliczu każdej osoby ludzkiej jaśnieje blask Boży (*Jan Paweł II*), do której sam Bóg odnosi się z wielkim szacunkiem (*Leon XIII*)¹³. W tym miejscu można przywołać słowa Jana Pawła II, który postulował: *Pragnę zaapelować w tym miejscu do ekonomistów oraz działaczy gospodarczych i polityków, aby uświadomili sobie, że praktyka ekonomiczna oraz działania polityczne w tym sektorze muszą mieć na celu dobro każdego człowieka i całego człowieka. Nakazuje to nie tylko etyka, ale także zdrowa ekonomia. Doświadczenie bowiem zdaje się wskazywać, że sukces ekonomiczny w coraz większej mierze wynika z tego, iż docenia się należycie rolę człowieka i jego zdolności, popiera się jego świadome uczestnictwo, starannie kultywuje wiedzę i pomnaża zasoby informacji, umacnia solidarność*¹⁴.

¹³ F. J. Mazurek, *Miejsce fundamentalnej normy*, dz. cyt., referat odczytany na Konferencji.

¹⁴ Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2000*, s. 16.